

Katarzyna Pufal

Świat przedstawiony w opowiadaniach Olgi Tokarczuk „Gra na wielu bębenkach”

Żurek

Wieczór autorski

Szkocki miesiąc

Ariadna na Naksos

Podmiot

Gra na wielu bębenkach

Wyspa

Próba generalna

Bardo. Szopka

Najbrzydsza kobieta świata

Wróżenie z fasoli

Che Guevara

Zdobycie Jerozolimy. Raten 1675

Skoczek

Profesor Andrews w Warszawie

Glicynia

Życzenie Sabiny

Tancerka

Otwórz oczy, już nie żyjesz

Niniejszy ebook jest własnością prywatną.

Fragment publikacji „Świat przedstawiony w opowiadaniach Olgi Tokarczuk „Gra na wielu bębenkach” został legalnie pobrany w serwisie www.sensownie.pl

Niniejsza publikacja, ani żadna jej część, nie może być kopiowana, ani w jakikolwiek inny sposób reprodukowana, powielana, ani odczytywana w środkach publicznego przekazu bez pisemnej zgody wydawcy. Zabrania się jej publicznego udostępniania w Internecie oraz odsprzedaży zgodnie z regulaminem Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal.

© Copyright for Polish edition by **Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal.**

Data: 18.02.2011 r.

Tytuł: Świat przedstawiony w opowiadaniach Olgi Tokarczuk „Gra na wielu bębenkach”

Autor: Katarzyna Pufal

Wydanie I

ISBN: 978-83-62831-01-2

Projekt okładki, korekta, skład: **Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal**

Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal

ul. Melchiora Wańkowicza 9/6

77-400 Złotów

WWW: www.sensownie.pl

e-mail: sensownie@sensownie.pl

Autor oraz Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal nie biorą żadnej odpowiedzialności za informacje zawarte w tej książce, ich wykorzystanie, za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz Wydawnictwo i Szkolenia Przemysław Pufal nie ponoszą żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

**Wszelkie prawa zastrzeżone.
All rights reserved.**

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Wydział Filologiczny

Instytut Literatury Polskiej

Katarzyna Pufal

Świat przedstawiony w opowiadaniach
Olgi Tokarczuk „Gra na wielu bębenkach”

Praca magisterska

napisana

w Zakładzie Literatury Młodej Polski

i Dwudziestolecia Międzywojennego

pod kierunkiem

dr. hab. Jerzego Z. Maciejewskiego

Toruń 2004 rok

Spis treści

Rozdział I

Życie i twórczość Olgi Tokarczuk 4

Rozdział II

Fabuła 24

Trzy cykle 30

Narracja 33

Motywacja i status 42

Rozdział III

Galeria postaci 48

Pan A, pani B 50

Chodząca nijakość 52

Ja – Inny 57

Dziwacy, „klienci”, wariaci 62

Ona i on 69

W poszukiwaniu tożsamości 79

Charakterystyczność 83

Rozdział IV

Czas i przestrzeń 88

Burzliwe czasy 93

Uwięzieni w przestrzeni 99

Życie na scenie 107

Tajemnica miejsca 112

Kiedyś i teraz 115

Bardo i Jerozolima 118

Odkrywanie innych przestrzeni 124

ZAKOŃCZENIE 134

BIBLIOGRAFIA 138

ZAŁĄCZNIK

Spis tytułów opowiadań wchodzących w skład tomu „Gra na wielu bębenkach” 145

Rozdział I

Życie i twórczość Olgi Tokarczuk

„Pisanie to rodzaj terapii. W ten sposób oswajam świat i to, czego nie rozumiem, z czym nie mogę się pogodzić. Samo nazywanie jest dobroczynne.”^[1]

(Olga Tokarczuk)

W taki sposób o procesie tworzenia literatury mówi prozaiczka, poetka i eseistka młodego pokolenia Olga Nawoja Tokarczuk. Urodzona 29 stycznia 1962 roku w Sulechowie koło Zielonej Góry. Wychowała się w Kietrze na Opolszczyźnie. Z wykształcenia jest psychologiem. Ukończyła studia psychologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Również we Wrocławiu rozpoczęła pracę zawodową. Jednak już w 1986 roku zamieszkała w Wałbrzychu, gdzie w latach 1986 – 1989 pracowała w Poradni Zdrowia Psychicznego. W roku 1989 nastąpił przełom w jej życiu – wyjechała na pół roku do Londynu, gdzie, jak sama mówi, zobaczyła inne światy, oderwała się od zawodu. W czasie tego krótkiego pobytu za granicą Tokarczuk miała się różnych zawodów bardzo odległych od swojego wykształcenia, między innymi była sprzedawczynią, pokojówką w hotelu. Również po powrocie do kraju próbowała swoich sił w takich zawodach jak nauczyciel czy dziennikarz. Publikowała m. in. w „Czasie Kultury”, „Już Jest Jutro”, „Kresach”, „Frazie”, „Odrze”, „Borussi”, „Nowym Nurcie”, „Ex Librisie”, „Charakterach”.

Ta wyboista droga i różne doświadczenia życiowe utwierdziły ją w przekonaniu, że chce poświęcić swoje życie pisaniu, choć nie uważa ona siebie za zawodowego pisarza. W rubryce „zawód” zawsze wpisuje: „psycholog” i psychologii, choć w mniejszym stopniu, nadal pozostaje wierna. Jest to jej ogromna pasja, tuż obok literatury. Do dnia dzisiejszego zajmuje się szkoleniem nauczycieli, upowszechniając swój autorski program psychoedukacyjny oparty na cyklu powieściowym o Muminkach.

W 1997 roku zrezygnowała jednak z pracy zawodowej w pełnym wymiarze i zajęła się twórczością. Obecnie Olga Tokarczuk mieszka na wsi niedaleko Wałbrzycha, w Krajanowie, gdzie, jak twierdzi, znalazła swoje miejsce do życia. Wraz z mężem, Romanem Fingasem, prowadzi w Wałbrzychu wydawnictwo Ruta.

Swoją przygodę z literaturą, pisarstwem rozpoczęła Olga Tokarczuk na studiach. Wówczas odkryła w sobie fascynację psychologią jako nauką tajemną. Zaczęła poszukiwać odpowiedzi na wszelkie ważne pytania: Kim jestem? Dlaczego jestem taka, jaka jestem? Co to znaczy „ja”? Co to znaczy „inni”?

W tym czasie pisarka zainteresowała się również behawioryzmem i socjologią, później zainteresowała się psychoanalizą i Tokarczuk odkryła Junga.

„Dla mnie Jung pozostanie nie tylko jednym z największych myślicieli naszych czasów, ale i moim prywatnym mistrzem, który nie tyle naucza, co wskazuje drogę. Rozumiem jego język, który

nazywa to, co przeczuwam – w ten sposób Jung budzi mnie z uśpienia. Z Jungiem zaczynałam od opisów sesji terapeutycznych i studiów przypadku, z Jungiem doceniłam starą mądrość astrologii, to z jego pism dowiedziałam się, co muszę przeczytać, żeby pójść dalej. Zawdzięczam mu też wiele inspiracji do pisania. Wciąż znajduję coś nowego dla siebie, czuję, że się zmieniam i dojrzewam.”[2]

Fascynacja doktryną Junga znalazła swoje odzwierciedlenie w „Krytycznym słowniku analizy jungowskiej”, którego Olga Tokarczuk jest redaktorem.

Na pytanie o mistrzów literackich zadane przez krytyków i badaczy literatury – Przemysława Czaplińskiego i Piotra Śliwińskiego, Tokarczuk odpowiedziała:

„Za każdym razem, kiedy słyszę to pytanie, wpadam w popłoch, za każdym razem wymieniam więc kogoś innego i zawsze potem żałuję, że o tym czy o tamtym zapomniałam. Kiedyś czytałam dużo, a ostatnio mniej. Teraz przychodzi mi do głowy Michel Tournier. Lubię to, co on pisze i jak pisze.”[3]

Do grona swych ulubionych pisarzy zalicza również B. Prusa, S. Lema, E. Dickinson, J. Borgesa, J. Cortazara, T.S. Eliota.

Pisarski debiut Olgi Tokarczuk nastąpił w 1979 roku. Wówczas to młodzieżowe pismo „Na Przełaj” wydrukowało

opowiadania młodej, nieznanej pisarki – Nataszy Borowin. Pod tym pseudonimem kryło się nazwisko siedemnastoletniej wówczas licealistki Olgi Tokarczuk. Jednak jakiś czas później rozstała się z prozą i jak sama twierdzi, z braku czasu pisała wiersze. Utwory te nazywała „małymi prozami rozłożonymi na wersy.”[4] Swoje wiersze publikowała m.in. w „Radarze” i „Życiu literackim”.

W roku 1989 w piśmie „Okolice” ukazał się jako wkładka jej arkusz poetycki „Miasto w lustrach”. Oto co pisarka powiedziała na temat swojej przygody z poezją:

„Coraz lepiej uświadamiam sobie różnicę między pisaniem poezji i prozy. To ma związek z czasem: poezja jest poza czasem, proza jest uwikłana w czas. Doświadczenie poetyckie jest wglądem, przekrojem „teraz”, nawet jeżeli mówi o czasie. Pisanie prozy ma naturę strumienia, jak czas, obmywa rzeczywistość, liże ją, ale nie ma w nią wglądu (...) Teraz nie umiałabym już pisać poezji: jestem rozgadana w sobie, pełna dziania się, anegdot, ludzi. Mój umysł nie jest nastawiony teraz na poezję. Kto to jednak wie, co będzie kiedyś?”[5]

Dla Tokarczuk pisanie prozy okazało się zadaniem bardziej fascynującym, niżeli pisanie poezji. Dlatego też w czasie pobytu w Anglii, powróciła do twórczości prozatorskiej. Praca, którą podjęła w jednym z londyńskich hoteli, stała się nieoczekiwaną inspiracją do napisania opowiadania zatytułowanego „Numery”. Jest to

opowiadanie – mikropowieść o angielskim hotelu widzianym oczami sprzątaczkii. Opowiadanie to zostało wydrukowane w „Czasie Kultury”.

Również w Anglii, Tokarczuk rozpoczęła pracę nad swoją pierwszą powieścią, którą zatytułowała „Podróż ludzi Księgi”. W 1993 roku wydawnictwo Przedświt wydało debiutancką książkę Olgi Tokarczuk, która okazała się sukcesem autorki. Powieść przyjęta została z ogromną życzliwością przez krytykę. Tokarczuk bardzo szybko zdobyła wysoką pozycję literacką. Polskie Towarzystwo Wydawców Książek uhonorowało młodą pisarkę nagrodą za najlepszy debiut prozatorski ostatnich lat. Niestety talent Tokarczuk nie został doceniony wśród czytelników. Książka ta nie stała się sukcesem komercyjnym. Zdaniem krytyka Jarosława Klejnockiego, pierwszy wydawca popełnił błąd, zamieszczając notę na okładce, która oznajmiała, że niniejsza powieść jest budowana jako traktat filozoficzny. Zdanie to skutecznie zniechęciło potencjalnych czytelników do przeczytania „Podróży ludzi Księgi”. A szkoda, ponieważ jest to piękna powieść o nieudanej wyprawie po tajemniczą Księgę, znajdującą się w opuszczonym górskim kościele. Główni bohaterowie (kurtyzana i arystokrata) przeżywają wielką miłość, ale umierają zanim dotarli do celu swej podróży. Akcja powieści toczy się w XVII – wiecznej Francji.

Mimo popularności jaką zdobyła Tokarczuk po wydaniu „Podróży ludzi Księgi”, krytycy byli ostrożni w swych sądach. Uważali, że mimo udanego debiutu, jest zbyt wcześnie, aby ogłosić, że pojawiła się w literaturze polskiej wielka powieściopisarka. Takich książek jak

„Podróż ludzi Księgi” w tamtym czasie było kilka, m.in. „Ludzie – litery” i „Ludzie – skorpiony” Maxa Larsa (czyli Stefana Chwina), „Rien ne va plus” Andrzeja Barta, „Ostatnia amerykańska powieść” Czechańskiego – Sporka. Według Przemysława Czaplińskiego wszystkie te powieści „łączyła postawa lust zu fabulieren, rozkoszy tworzenia opowieści, snucia narracji.”[6]

Rok 1995 przyniósł czytelnikom drugą powieść Olgi Tokarczuk pt. „E.E.” Wydarzenie to pozwoliło lepiej określić jej pisarskie fascynacje. Akcja powieści rozgrywa się w niemieckim Wrocławiu początku XX wieku. Tytułowa E.E. to jedna z córek mieszczańskiej rodziny Eltznerów – Erna, u której w wieku piętnastu lat odkryto zdolności paranormalne. Jest to powieść o wstępowaniu w dojrzałość oraz historia Wrocławia z przełomu wieków, wielojęzycznej i wieloetnicznej enklawy, która zmienia swe oblicze wraz z nadejściem wojny.

Jednak największym sukcesem Olgi Tokarczuk okazała się jej trzecia z kolei powieść „Prawiek i inne czasy”, która światło dzienne ujrzała w 1996 roku. Powieść tę najtrafniej charakteryzowała Maria Jentys: „Świat, który stworzyła w swojej (...) powieści, nazywa się Prawiekiem. Jest przeciętną wsią podkielecką, a zarazem ośrodkiem wszechświata, żywym ludzko – zwierzęco – roślinnym organizmem, który trwa i przeistacza się w nieokreślonym procesie obumierania i odradzania się. Historia Prawieku jest historią ludzkości.”[7]

A oto co sama autorka mówi o swojej powieści: „Od kiedy pamiętam, chciałam napisać książkę taką, jak ta. Stworzyć i opisać świat. Jest to historia świata, który jak wszystko, co żywe, rodzi się,

rozwija i umiera. Nauczyłam się z niej, że każda historia jest tylko narzędziem czasu i w gruncie rzeczy, czas jej nie potrzebuje. Podobieństwo do jakichkolwiek miejsc i wydarzeń czy ludzi, jest pozorne – to wynik nieuwagi i przywiązań mojego umysłu.”^[8] Jest to opowieść realistyczna z elementami fantastycznymi. Akcja powieści rozgrywa się na wsi położonej na Kielecczyźnie.

Narracja podzielona jest na wiele wątków, które autorka nazwała „czasami bohaterów”. Bohaterów, którzy angażując się w swoje życie, tak naprawdę przegrywają je. Złudne szczęście osiągają zaś ci, którzy potrafią funkcjonować we własnym świecie, wyłączając się z rzeczywistości.

Po ukazaniu się „Prawieku” na młodą pisarkę spadła lawina nagród. To właśnie za swoją trzecią powieść, Tokarczuk została uhonorowana Paszportem „Polityki”. Machinerem, czyli nagrodą miesięcznika „Machina” oraz została nominowana do finału konkursu o Nagrodę Literacką Nike. Jury konkursowe nie przyznało nagrody Nike Oldze Tokarczuk (nagrodę tę otrzymał Wiesław Myśliwski), choć była ona bezsprzeczną faworytką w towarzyszącym konkursowi plebiscycie słuchaczy III PR. Jednak „Prawiek i inne czasy” spodobał się czytelnikom w taki stopniu, że nagrodzili tę powieść i jej autorkę swoją nagrodą – nagrodą publiczności w plebiscycie ogłoszonym przez „Gazetę Wyborczą” z okazji przyznawania nagrody „Nike”.

W tym samym roku (1997) Tokarczuk otrzymała Nagrodę Fundacji im. Kościelskich, czyli najbardziej miarodajną nagrodę emigracyjną przyznawaną młodym twórcom. W kręgach literackich ta prestiżowa

nagroda nazywana jest „polskim Noblem dla pisarzy przed czterdziestką”.[\[9\]](#)

W oczekiwaniu na kolejną powieść, w 1997 roku, czytelnicy otrzymali prezent od Olgi Tokarczuk w postaci zbioru opowiadań zatytułowanego „Szafa”. Składa się ona z trzech opowiadań: tytułowej „Szafy”, przedstawiającej słabość pewnego małżeństwa do starej szafy; „Numery”, czyli opowiadanie, które powstało w Londynie oraz „Deux ex” – opowieść o bogu z maszyny będącej znakiem naszych czasów, tzn. komputera. W tych krótkich formach widać wyraźne zainteresowanie autorki naturą ludzką. Odsłania nam ona fascynację psychologiczną stroną człowieka. Przemysław Czapliński po lekturze „Szafy” stwierdził, że w opowiadaniach tych widać najistotniejsze zjawiska polskiej prozy lat 90: pytania o ludzką tożsamość, gnozę i w ogóle „łagodny konflikt z bytem i łagodne przymierze z czytelnikiem”.[\[10\]](#) Po wydaniu „Prawieku” oraz „Szafy”, Olga Tokarczuk w wywiadzie dla „Odry” powiedziała:

„Czuję się zmęczona, przestymulowana. Cieszę się, że nie mam żadnego pomysłu na to, co będę robić, gdy skończę na amen „Prawiek”. Mogłabym teraz przestać pisać w ogóle, nie czuję się specjalnie przywiązana do tego, że piszę. To piękny stan – taka pustka, w której wszystko się może zdarzyć”.[\[11\]](#)

Słowa te zaniepokoiły krytyków literatury, a jeszcze bardziej czytelników, sympatyków pisarki. Zadawano sobie pytanie, czy

jeszcze kiedyś ukaże się na półkach księgarskich książka sygnowana nazwiskiem Olgi Tokarczuk.

ZAPRASZAMY DO ZAPOZNANIA SIĘ
Z CAŁOŚCIĄ TEGO EBOOKA
A TAKŻE Z INNYMI PUBLIKACJAMI!

PORADY, KTÓRYSZ SZUKASZ,
ZNAJDZIESZ NA
WWW.SENSOWNIE.PL

ABY KORZYSTAĆ Z PROMOCJI I RABATÓW,
ZAREJESTRUJ SIĘ
LUB ZAPISZ NA NEWSLETTER!